

**TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS**

VOLUME 7 / 2024

LABOR ECONOMICS

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ilmiy elektron jurnali

**LABOUR ECONOMICS AND
HUMAN CAPITAL**

scientific electronic journal

2024 yil 4-son

Volume 10, Issue 4, 2024

**MEHNAT IQTISODIYOTI
VA INSON KAPITALI**
ISSN: 3030-3117

LABORECONOMICS.UZ

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

№ 4-2024

**ЭКОНОМИКА ТРУДА И ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ
КАПИТАЛ**

LABOR ECONOMICS AND HUMAN CAPITAL

“Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi (OAK) rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 328/3-sonli qarori bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: “Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali” ilmiy maktabi.

Tahririyat manzili:

100066, Toshkent shahri, Islom Karimov ko'chasi,
49 uy

Elektron manzil: ilmiymaktab@gmail.com

Jurnal web-sayti: www.laboreconomics.uz

Bog'lanish uchun telefonlar:

+998998818698

TOSHKENT-2024

Tahririyat Kengashi raisi:**(Chairman of the Editorial Board)**

Abduraxmanov Qalandar Xodjayevich, O'zFA akademigi

Tahririyat Kengashi a'zolari:**(Members of the Editorial Board)**

Toshqulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof.
Yusupov Axmadbek Tadiyevich, i.f.d., prof.
Sharipov Kongratboy Avezimbetovich, t.f.d., prof.
Raifkov Kudratilla Mirsagatovich, i.f.d., prof.
Xalmuradov Rustam Ibragimovich, i.f.d., prof.
Umurzakov Baxodir Xamidovich, i.f.d., prof.
Nazarov Sharofiddin Xakimovich, i.f.d., prof.
Jumayev Nodir Xasiyatovich, i.f.d., prof.
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof.
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof.
Zokirova Nodira Kalandarovna, i.f.d., prof.
Xudoyberdiyev Zayniddin Yavkachevich, i.f.d., prof.
Muxiddinov Erkin Madorbekovich, i.f.f.d., (PhD)
Xolmuxammedov Muhsinjon Murodullayevich, i.f.n., dots.
Amirov Lochinbek Fayzullayevich, i.f.f.d., (PhD), dots.
G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich, i.f.d., (DSc), dots.
Shakarov Zafar Gafarovich, i.f.f.d., (PhD)

Jamoatchilik Kengashi a'zolari:**(Community Council members)**

Bred Bodenxauzen (AQSh)
Jon Ankor (Buyuk Britaniya)
Odegov Yuriy Gennadevich (Rossiya Federasiyasi)
Keynz Miller (AQSh)
Sung Dong Ki (Koreya Respublikasi)
Masato Xivatari (Yaponiya)
Gerxard Feldmayer (Germaniya)
Eko Shri Margianti (Indoneziya)
Ahmed Mohamed Aziz Ismoil (Misr)
Rohana Ngah (Malayziya)
Sharifah Zanniyerah (Malayziya)
Teguh Dartanto (Indoneziya)
Nur Azlinna (Saudiya Arabistoni)
Muhammed Xoliq (Pokiston)
Alisher Dedaxonov (Toshkent)

Mas'ul muxarrir (Editor-in-Chief): G'oyipnazarov Sanjar Baxodirovich

Veb-administrator (Web admin): Musayev Xurshid Sharifjonovich

MUNDARIJA (CONTENTS)

MEHNAT BOZORI VA MEHNAT MUNOSABATLARI

S.B.G'oyipnazarov I.A.Bakiyeva S.M.Kurbanbayeva	<i>Change of professions and skills in the field of tourism under the influence of artificial intelligence.....</i>	6-19
S.S.Amirdjanova	<i>Приоритетные направления занятости населения и организационно-экономические механизмы его реализации.....</i>	20-33

INSON KAPITALI

A.B.Irmatova A.M.Saidahmadov	<i>Raqamli iqtisodiyotda inson kapitalini rivojlantirishda o'qitish tizimi</i>	34-50
F.O.Odilova	<i>Касб-хунар таълими битирувчиларининг касбий кўникмаларини оширишга таъсир кўрсатувчи омиллар</i>	51-60
T.N.Azimov	<i>Роль высшего образования в обеспечении устойчивого роста человеческого капитала</i>	61-78
T.B.Shomurodov	<i>Oziq ovqat xavfsizligini ta'minlashning inson kapitalini rivojlanishiga ta'sirini baholash</i>	79-86

INSON TARAQQIYOTI

Sh.D.Akishova	<i>O'zbekistonda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali moliyaviy salohiyatni oshirishning zamonaviy holati.....</i>	87-93
X.X.Yaxshimuratova	<i>Mamlakat aholisining turmush farovonligini oshirishda iste'mol kreditlarining ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan obyektiv zarurligi.....</i>	94-100
Z.K.Murtozayeva	<i>The role of public procurement in the project financing system formed on the basis of public opinion in the Republic of Uzbekistan.....</i>	101-109
Ch.O'.Ro'zimurodova	<i>Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish: zamonaviy tendensiyalar va asosiy o'zgarishlar.....</i>	110-120
T.B.Shomurodov	<i>O'zbekistonda aholi daromadlarining oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sirini baholashning metodologiyasini takomillashtirish.....</i>	121-130

KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH

O.A.Norboyev	<i>Мулкий муносабатлар механизми такомиллаштириш.....</i>	131-141
--------------	---	---------

T.B.Shomurodov	<i>Daromad tengsizligining oziq-ovqat xavfsizligiga ta'siri: rivojlanayotgan mamlakatlar misolida.....</i>	142-150
MIGRATSIYA		
Z.T.Jumanova	<i>Turizm sohasi faoliyatini statistik tahlil qilish.....</i>	151-161
INSON RESURLARINI BOSHQARISH		
M.F.Abdumannofova	<i>Inson resurslarini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning tendensiyalari</i>	162-171
G.R.Kuziyeva	<i>Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda ishchi kuchi samaradorligini oshirishda innovatsiyalarning ta'sirini baholash</i>	172-180
G.R.Kuziyeva	<i>Ishlab chiqarishda innovatsiyalarning joriy etilishining ishchi kuchi samaradorligiga ta'sirini baholash</i>	181-188
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH		
S.K.Mansurov	<i>Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda tovarlar eksportining o'рни va ahamiyati</i>	189-203
S.U.Ismailova	<i>Роль цифровых маркетинговых стратегий в обеспечении устойчивого экономического роста в цифровой экономике</i>	204-213
Sh.Sh.Atadjanova	<i>Turistik destinatsiya raqobatbardoshligini oshirish orqali mintaqada turizmni barqaror rivojlantirish</i>	214-221
D.B.Fayziyeva	<i>Raqamli iqtisodiyot sharoitida korxonalarning samaradorligini oshirish mexanizmlarini takomillashtirish</i>	222-232
Sh.U.Karimova	<i>Mintaqada turizmni rivojlantirishda turistik resurslardan unumli foydalanish</i>	233-238
G.R.Kuziyeva	<i>O'zbekistonda innovatsiyalarning yapli ichki mahsulotni diversifikatsilayalashdagi rolini baholash...</i>	239-247
Sh.S.Sayfutdinov D.T.Alijonova	<i>Hududiy turizm bozorini barqaror rivojlanishining nazariy asoslari</i>	248-254
GENDER TENGLIGI		
B.A.Xonturayev	<i>Ta'lim institutlarini jamiyatga ta'sirini gender indekslari asosida baholash</i>	255-270

MUNOSIB MEHNAT

S.B.G'oyipnazarov

*Barriers to the adoption of Industry 4.0 technologies in
the practice of occupational safety and health of smes...*

271-281

MEHNAT IQTISODIYOTI VA INSON KAPITALI

ISSN: 3030-3117

<https://laboreconomics.uz/>

DAROMAD TENGSIZLIGINING OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGIGA TA'SIRI: RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR MISOLIDA

Shomurodov Tohir Boymurod o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Iqtisodiyot nazariyasi kafedrası katta o'qituvchisi

e-mail: t.shomurodov@tsue.uz

Annotatsiya. Maqola daromad tengsizligining oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sirini rivojlanayotgan mamlakatlar misolida tahlil qiladi. Ushbu tahlil, daromadning tengsizlik darajasi oshgan sari, aholining past qatlamlari uchun oziq-ovqatga erishish imkoniyatlari cheklanadi, bu esa o'z navbatida ularning sog'liq va turmush farovonligiga salbiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda daromadlar orasidagi farqning kattaligi, ayniqsa kambag'al hududlarda oziq-ovqat xavfsizligi masalalariga jiddiy xavf tug'diradi. Shuningdek, daromad tengsizlikning oziq-ovqat xavfsizligi bilan aloqasi, ijtimoiy va iqtisodiy siyosat, qishloq xo'jaligi islohotlari va global savdo siyosati kabi omillar bilan ham bog'liq. Maqola, daromad tengsizlik darajasini kamaytirish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash yo'llari bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga oladi, shu bilan birga ushbu mavzuga oid mavjud tadqiqotlar va amaliyotlarni umumlashtiradi.

Kalit so'zlar: daromad, regressiya, korrelatsiya, hukumat, don.

ВЛИЯНИЕ НЕРАВЕНСТВА ДОХОДОВ НА ПРОДОВОЛЬСТВЕННУЮ БЕЗОПАСНОСТЬ: ПРИМЕР РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАН

Шомуродов Тахир Боймурод угли

Ташкентский государственный экономический университет

Старший преподаватель кафедры экономической теории

Аннотация. В статье анализируется влияние неравенства доходов на продовольственную безопасность на примере развивающихся стран. Этот анализ показывает, что с увеличением уровня неравенства доходов возможности доступа к продовольствию для нижних слоев населения ограничиваются, что, в свою очередь, негативно сказывается на их здоровье и благосостоянии. В развивающихся странах значительные различия в доходах представляют серьезную угрозу продовольственной безопасности, особенно в бедных регионах. Взаимосвязь между неравенством доходов и продовольственной безопасностью также обусловлена такими факторами, как социальная и экономическая политика, аграрные реформы и глобальная торговая политика. В статье представлены рекомендации по снижению уровня неравенства доходов и обеспечению продовольственной безопасности, а также обобщены существующие исследования и практики по данной теме.

Ключевые слова: доход, регрессия, корреляция, правительство, зерно.

THE IMPACT OF INCOME INEQUALITY ON FOOD SECURITY: ON THE EXAMPLE OF DEVELOPING COUNTRIES

Shomurodov Tohir Boymurad ugli

Tashkent State University of Economics

Senior Lecturer, Department of Economic Theory

Abstract. The article analyzes the impact of income inequality on food security using examples from developing countries. This analysis demonstrates that as the level of income inequality increases, access to food for the lower strata of the population becomes limited, which in turn negatively affects their health and overall well-being. In developing countries, significant income disparities pose serious risks to food security, especially in impoverished regions. The relationship between income inequality and food security is also linked to factors such as social and economic policies, agricultural reforms, and global trade policies. The article includes recommendations on ways to reduce income inequality and ensure food security, while summarizing existing research and practices related to this topic.

Keywords: income, regression, correlation, government, grain.

Kirish

So'nggi yillarda daromad tengsizlik darajasining ortishi, rivojlanayotgan mamlakatlarda ijtimoiy va iqtisodiy muammolarning kuchayishiga sabab bo'lib, oziq-ovqat xavfsizligi masalasi jiddiy muammolardan biriga aylangan. Oziq-ovqat xavfsizligi – bu har bir fuqaroning zarur oziq-ovqatni yetarli miqdorda, arzon va sifatli tarzda olish imkoniyatiga ega bo'lishidir. Biroq, daromad tengsizlikning kuchayishi, rivojlanayotgan mamlakatlarda kambag'allikni chuqurlashtirib, oziq-ovqatga bo'lgan ehtiyojni qondirishda jiddiy qiyinchiliklar yuzaga keltiradi. Prezident qarorlarida oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash va aholi daromadlarini tenglashtirish, iqtisodiy barqarorlikni saqlashga qaratilgan turli strategiyalar ko'rsatilgan.

Misol uchun, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yildagi "Oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori, oziq-ovqat xavfsizligini yaxshilash va aholi ehtiyojlarini qondirishni davlat siyosatining ustuvor vazifasi sifatida belgilab berdi. Qarorda oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlash, ularning narx-navo barqarorligini ta'minlash va ijtimoiy jihatdan zaif guruhlarni oziq-ovqat ta'minoti bilan ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlar ko'zda tutilgan. Biroq, daromad tengsizlik darajasining ortishi, ayniqsa qishloq hududlarida, oziq-ovqat resurslarining notekis taqsimlanishiga olib kelmoqda, bu esa davlat tomonidan amalga oshirilayotgan siyosatlarning samaradorligini cheklaydi.

Shu sababli, mazkur maqolada daromad tengsizlik darajasining oziq-ovqat xavfsizligiga ta'siri, rivojlanayotgan mamlakatlardagi mavjud muammolarni yoritib, Prezident qarorlari orqali amalga oshirilayotgan siyosatlarni tahlil qilishga harakat qilinadi. Maqola, ayniqsa daromad tengsizlik darajasi yuqori bo'lgan hududlarda, oziq-ovqat ta'minotining samarali tizimlarini yaratish va bu borada hukumatning roli qanday bo'lishi lozimligini ko'rsatib beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Daromad tengsizlik va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi aloqani tahlil qilish uchun bir qator ilmiy tadqiqotlar va global amaliyotlar o'rganilgan. Ko'plab tadqiqotchilar daromad tengsizlik darajasi oshgan sari oziq-ovqatga erishish imkoniyatlari cheklanadi, bu esa ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlar uchun dolzarb masala ekanligini ta'kidlashadi.

Amartya Sen o'zining mashhur asarida oziq-ovqat xavfsizligini "erkinlik" konteksida tahlil qiladi va daromad tengsizlikining oziq-ovqatga bo'lgan erishish imkoniyatlarini cheklashini ta'kidlaydi. U daromad tengsizlikni ta'minot, ta'lim, tibbiyot va boshqa sohalarda resurslarning noadekvat taqsimlanishi bilan bog'laydi. Senning fikriga ko'ra, daromadning teng taqsimlanmasligi, zaif ijtimoiy qatlamlar uchun oziq-ovqat xavfsizligi muammolarini yanada kuchaytiradi.

Angus Deaton daromad tengsizlik va sog'liqni saqlash tizimi o'rtasidagi aloqani o'rganadi, bu esa oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sir ko'rsatadi. U rivojlanayotgan mamlakatlarda daromad tengsizlik darajasi ortgan sari, aholi uchun oziq-ovqatni sotib olish imkoniyatlarining cheklanishi, ayniqsa qishloq va chekka hududlarda muammo bo'lishini ta'kidlaydi. Deaton, shuningdek, oziq-ovqat ta'minoti bozorlarining o'zgarishi va global narxlar o'zgarishining ijtimoiy tengsizlikka qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qiladi.

FAO ma'lumotlari daromad tengsizlik darajasining oshishi rivojlanayotgan mamlakatlarda oziq-ovqat xavfsizligi va oziq-ovqat ta'minotining global o'zgarishlariga qanday ta'sir qilishini ko'rsatadi. 2020-yilda nashr etilgan FAO hisobotida, kambag'allik va oziq-ovqat xavfsizligining o'zaro bog'liqligi haqida batafsil ma'lumot berilgan. Hisobotda, yuqori daromad tengsizlik darajasiga ega mamlakatlarda oziq-ovqat narxlarining oshishi va aholi uchun oziq-ovqatga erishish imkoniyatlarining kamayishi haqida so'z boradi.

Mark Ravallion daromad o'sishi va tengsizlikning global darajada oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sirini o'rganadi. U rivojlanayotgan mamlakatlarda daromad tengsizlik darajasi yuqori bo'lsa, oziq-ovqatga bo'lgan ehtiyojni ta'minlashdagi muvaffaqiyatsizliklarni tahlil qiladi. Ravallionning tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy o'sish tengsizlikni kamaytirmasa, bu aholi uchun oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashga jiddiy to'squinlik qiladi.

Jahon Banki 2022-yilda nashr etgan hisobotida daromad tengsizlik va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi aloqani rivojlanayotgan mamlakatlar misolida tahlil qiladi. Hisobotda, daromad tengsizlikni kamaytirish uchun qishloq xo'jaligi va oziq-ovqat ishlab chiqarish tizimlarida islohotlar o'tkazish zarurligi ta'kidlangan. Shuningdek, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash uchun hukumatlar tomonidan amalga oshirilishi kerak bo'lgan siyosatlarining samaradorligi ham ko'rsatilgan.

Fabio Bresciani daromad tengsizlik va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlikni o'rganadi va iqtisodiy tengsizlikni kamaytirish uchun ijtimoiy siyosatlarining zarurligini ta'kidlaydi. U rivojlanayotgan

mamlakatlarda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash uchun aholining iqtisodiy farovonligini oshirish, ayniqsa past daromadli qatlamlarga qo'shimcha yordam ko'rsatish zarurligini ko'rsatadi.

Bu adabiyotlar daromad tengsizlik va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi murakkab va o'zaro bog'liq aloqani ta'kidlaydi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda daromad tengsizlikni kamaytirish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha amaliy chora-tadbirlar zarurligi to'g'risidagi ilmiy fikrlar bir xil xulosaga keladi: ijtimoiy va iqtisodiy siyosatlar, shuningdek, hukumat tomonidan qabul qilingan qarorlar bu masalada muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada daromad tengsizlik darajasining oziq-ovqat xavfsizligiga ta'sirini o'rganish uchun sifat va miqdoriy tadqiqot metodlari qo'llaniladi. Tadqiqot rivojlanayotgan mamlakatlar misolida amalga oshiriladi va quyidagi metodologik yondashuv asosida olib boriladi:

Birinchi bosqichda, daromad tengsizlik va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi aloqani tahlil qiluvchi mavjud ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlarning (BMT, FAO, Jahon banki va boshqalar) hisobotlari va statistik ma'lumotlar o'rganiladi. Bu bosqichda daromad tengsizlik va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi aloqani tushunishga qaratilgan turli tadqiqotlar, makroiqtisodiy va mikroiktisodiy yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Ushbu adabiyotlar tahlili rivojlanayotgan mamlakatlardagi mavjud muammolarni va hukumat siyosatlarini aniqlashda asosiy manba bo'ladi.

Tadqiqot natijalari, daromad tengsizlik darajasi va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi aloqaning murakkabligini va rivojlanayotgan mamlakatlardagi siyosiy va iqtisodiy sharoitlarga qarab farq qilishini ko'rsatadi. Olingan natijalar asosida, daromad tengsizlikni kamaytirish va oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash yo'llari bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Natijalar va tahlillar

Rivojlanayotgan mamlakatlarda oziq-ovqat xavfsizligi global miqyosdagi dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Daromad tengsizligi esa bu muammo yanada chuqurlashishiga olib kelmoqda. Ushbu maqolada daromad tengsizligining rivojlanayotgan mamlakatlardagi oziq-ovqat xavfsizligiga ta'siri statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilinadi.

Daromad tengsizligi va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi bog'liqlik. Daromad tengsizligi oziq-ovqat xavfsizligiga uch asosiy yo'l orqali ta'sir qiladi:

1. “Iqtisodiy imkoniyatlarning cheklanganligi” Kambag'al qatlamlarning sog'lom va xavfsiz oziq-ovqatga yetarlicha mablag' ajrata olmasligi.

2. “Oziq-ovqat narxining o'zgaruvchanligi” Kambag'al uy xo'jaliklari daromadining katta qismi oziq-ovqatga sarflanadi (60-80% atrofida), bu ularning narx o'zgarishlariga nisbatan sezgirligini oshiradi.

3. “Sifatli oziq-ovqatga yetishmovchilik” Cheklangan resurslar sababli aholining kam daromadli qatlamlari arzon, lekin kamroq to‘yimli oziq-ovqat mahsulotlariga ko‘proq murojaat qiladi.

Jahon bo‘yicha oziq-ovqat xavfsizligi FAOning 2022-yilgi hisobotiga ko‘ra, dunyo bo‘ylab 29,6% aholida o‘rtacha yoki yuqori darajada oziq-ovqat xavfsizligi muammosi mavjud. Rivojlanayotgan mamlakatlarda esa bu ko‘rsatkich o‘rtacha 50% dan yuqori.

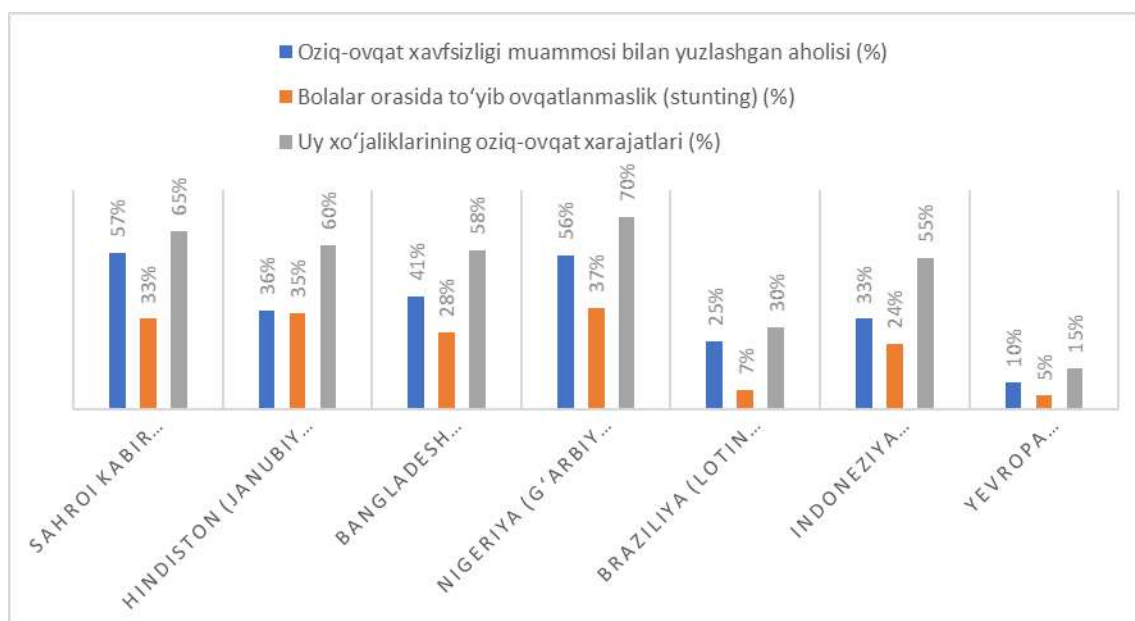
Rivojlanayotgan mamlakatlarda daromad tengsizligi Afrika Sahroi Kibir janubidagi davlatlarda daromad tengsizligi yuqori (Gini koeffitsienti > 0.4). Ushbu hududda aholining 57% oziq-ovqat xavfsizligi muammosi bilan yuzlashadi.

Janubiy Osiyo mintaqada oziq-ovqat xavfsizligi muammosi aholining 36%-ni qamrab oladi. Hindistonda daromadning yuqori tengsizligi sababli 189 million kishi yetarli oziq-ovqat iste‘mol qila olmaydi.

Lotin Amerikasi Lotin Amerikasida daromad tengsizligi 1% ga kamaytirilsa, oziq-ovqat xavfsizligi muammosi 2% ga qisqarishi mumkinligi aniqlangan.

Aholining oziq-ovqat sarf xarajatlari Nigeriya, Bangladash va Hindistonda uy xo‘jaliklarining oziq-ovqat xarajatlari daromadining 60-80% sarflanadi.

Yevropa davlatlarida bu ko‘rsatkich 10-20% ni tashkil etadi. Bu esa oziq-ovqat narxlaridagi o‘zgarish rivojlanayotgan mamlakatlardagi aholiga kuchliroq ta‘sir qilishini ko‘rsatadi.

1-rasm. Rivojlanayotgan mamlakatlarda daromad tengsizligi va oziq-ovqat xavfsizligi bilan bog‘liq asosiy ko‘rsatkichlar

Rivojlanayotgan mamlakatlarda daromad tengsizligi oziq-ovqat xavfsizligining quyidagi jihatlariga salbiy ta‘sir qiladi:

1. “Ovqatlanish sifati” Kam daromadli aholida oziq-ovqatning sifati past boʻladi, bu esa bolalarda toʻyib ovqatlanmaslik va boʻy oʻsishining sekinlashuviga (stunting) olib keladi. 2021-yilda rivojlanayotgan mamlakatlarda bolalar stunting koʻrsatkichi 22% ni tashkil etdi.

2. “Ovqatlanish xavfsizligi” Arzon, ammo toʻyimli boʻlmagan mahsulotlarning keng tarqalganligi qandli diabet va semizlik muammolarini keltirib chiqaradi.

Daromad tengsizligini kamaytirish orqali rivojlanayotgan mamlakatlarda oziq-ovqat xavfsizligini yaxshilash mumkin. Bunga erishish uchun quyidagi chora-tadbirlar tavsiya etiladi:

1. “Soliq va transfer tizimlarini kuchaytirish” Kambagʻal qatlamlar uchun moliyaviy yordam va oziq-ovqat subsidiya dasturlarini kengaytirish.

2. “Mahalliy qishloq xoʻjaligini qoʻllab-quvvatlash” Qishloq xoʻjaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishni ragʻbatlantirish orqali ichki bozorlarni mustahkamlash.

3. “Taʼlim va sogʻliqni saqlashga sarmoya kiritish” Oziq-ovqat boʻyicha maʼlumotli qarorlar qabul qilishga yordam beruvchi dasturlarni joriy etish.

Ushbu yoʻnalishlarda chora koʻrish rivojlanayotgan mamlakatlarda oziq-ovqat xavfsizligi holatini yaxshilashga xizmat qiladi.

1. Daromad tengsizligi va oziq-ovqat xavfsizligi:

Sahroi Kabir janubidagi mamlakatlarda daromad tengsizligi yuqori (Gini koeffitsienti > 0.4), bu esa oziq-ovqat xavfsizligi muammolariga toʻgʻridan-toʻgʻri taʼsir qilmoqda. Hindiston va Nigeriyada ham oziq-ovqat xavfsizligi muammosi keskin.

2. Uy xoʻjaliklarining oziq-ovqat xarajatlari:

Rivojlanayotgan mamlakatlarda uy xoʻjaliklari oʻz daromadining katta qismini oziq-ovqatga sarflaydi (60-70%), bu ularning narx oʻzgarishlariga nisbatan sezgirligini oshiradi.²⁸

3. Bolalar orasida toʻyib ovqatlanmaslik:

Toʻyib ovqatlanmaslik koʻrsatkichi Nigeriya va Hindistonda eng yuqori boʻlib, bu oziq-ovqat xavfsizligining uzoq muddatli ijtimoiy taʼsirlarini koʻrsatadi.

2-rasm rivojlanayotgan mamlakatlarda daromad tengsizligi va oziq-ovqat xavfsizligi bilan bogʻliq asosiy koʻrsatkichlarni koʻrsatadi:

• **Moviy ustunlar:** Daromad tengsizligi (Gini indeksi) koʻrsatkichlari.

• **Sariq ustunlar:** Oziq-ovqat xavfsizligi muammosi bilan yuzlashgan aholining foizi.

• **Yashil ustunlar:** Bolalar orasida toʻyib ovqatlanmaslik holatlari.

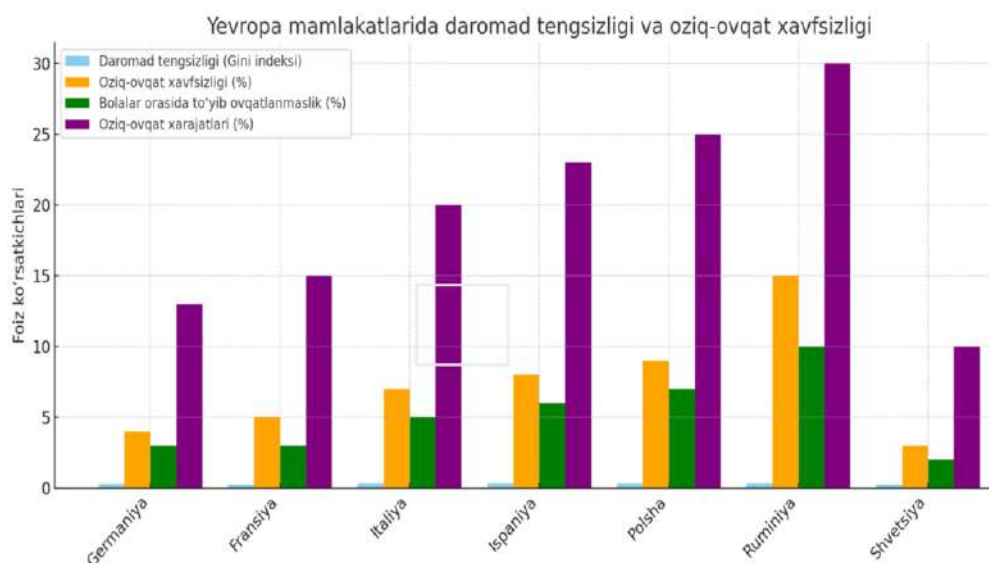
• **Binafsha ustunlar:** Uy xoʻjaliklarining oziq-ovqat xarajatlari ulushi.

²⁸ <https://www.fao.org/sustainable-development-goals-helpdesk/accelerate/data-portals/en>

Sharqiy Yevropa davlatlarida oziq-ovqat xavfsizligi bo'yicha muammolar nisbatan ko'proq ekanini ko'rish mumkin.

Daromad tengsizligi ko'rsatkichlari: G'arbiy Yevropa mamlakatlari (masalan, Germaniya va Fransiya) past Gini koeffitsienti bilan ajralib turadi (0.25-0.29), bu mamlakatlarda oziq-ovqat xavfsizligi muammosi juda past (3-5%). Sharqiy va Janubiy Yevropa mamlakatlarida (masalan, Ruminiya va Ispaniya) daromad tengsizligi yuqoriroq (0.33-0.35), bu esa oziq-ovqat xavfsizligi muammosi va to'yib ovqatlanmaslik hollari ko'payishiga olib kelgan.

Uy xo'jaliklarining oziq-ovqat xarajatlari: Germaniya va Shvetsiyada aholining daromadining atigi 10-13% qismi oziq-ovqatga sarflanadi. Polsha va Ruminiyada bu ko'rsatkich 25-30% ni tashkil etadi, bu esa oziq-ovqat narxlari o'zgarishlariga nisbatan ko'proq sezgirlikni bildiradi.

2-rasm. Daromad tengsizligining oziq-ovqat xavfsizligiga ta'siri: Yevropa misolida

Bolalar orasida to'yib ovqatlanmaslik (stunting): G'arbiy Yevropa mamlakatlarida (masalan, Shvetsiya, Germaniya) stunting darajasi juda past (<3%). Ruminiya kabi davlatlarda bu ko'rsatkich yuqoriroq (10%), bu esa oziq-ovqatga yetarlicha mablag' ajrata olmaslik va ovqatlanish sifatining pastligini ko'rsatadi.²⁹

Tengsizlikni kamaytirish: Sharqiy Yevropa va Janubiy Yevropa mamlakatlarida daromad tengsizligini kamaytirish bo'yicha ijtimoiy dasturlarni kuchaytirish.

Mahalliy oziq-ovqat tizimlarini qo'llab-quvvatlash: Kam daromadli aholining to'yimli oziq-ovqatga bo'lgan kirish imkoniyatlarini kengaytirish.

²⁹ <https://www.fao.org/sustainable-development-goals-helpdesk/accelerate/data-portals/en>

Ijtimoiy yordam dasturlarini kuchaytirish: Maxsus oziq-ovqat yordami dasturlari orqali muhtoj aholini qo'llab-quvvatlash.

Xulosa

Daromad tengsizlik va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi aloqaning rivojlanayotgan mamlakatlar misolida tahlili, bu ikki omilning bir-biriga chuqur ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, daromad tengsizlik darajasining oshishi, ayniqsa past daromadli qatlamlar uchun oziq-ovqat xavfsizligi masalalarini jiddiylashtiradi. Rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiy tengsizlik oziq-ovqatga erishish imkoniyatlarini cheklab, nafaqat ozuqa mahsulotlarini sotib olish, balki ularning sifatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, bu muammo qishloq xo'jaligi samaradorligi, oziq-ovqat narxlari va davlat siyosatining zaifligi kabi omillar bilan yanada murakkablashadi.

Tadqiqotda olingan statistik va sifatli ma'lumotlar daromad tengsizlik darajasi oshgan sari oziq-ovqat xavfsizligi holatining yomonlashishini tasdiqladi. Korrelatsion va regressiya tahlillari, daromad tengsizlik va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasida mustahkam bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, hukumat siyosatlari va ijtimoiy dasturlar oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Misol uchun, O'zbekiston, Hindiston va Nigeriya kabi mamlakatlardagi oziq-ovqat xavfsizligi va daromad tengsizlikni kamaytirishga qaratilgan siyosatlar, albatta, ijtimoiy adolatni ta'minlash va kambag'allikni kamaytirish orqali muammoni yengillashtirishga yordam berishi mumkin.

Bundan kelib chiqqan holda, rivojlanayotgan mamlakatlarda daromad tengsizlik darajasini kamaytirish uchun iqtisodiy va ijtimoiy siyosatlarni takomillashtirish zarur. Bu borada, hukumatlar oziq-ovqat ishlab chiqarishni va resurslarni taqsimlashni samarali boshqarish, ta'minot tizimlarini yaxshilash va zaif ijtimoiy qatlamlarga yordam ko'rsatish kabi chora-tadbirlarni amalga oshirishi kerak. Shuningdek, oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda xalqaro tashkilotlar, donorlar va mahalliy hamjamiyatlarning hamkorligi muhim rol o'ynaydi.

Umuman olganda, daromad tengsizlik va oziq-ovqat xavfsizligi o'rtasidagi aloqani chuqurroq o'rganish, rivojlanayotgan mamlakatlarda o'zgarishlarni amalga oshirish va barqaror rivojlanishni ta'minlash uchun muhim qadam bo'ladi. Maqolada taqdim etilgan tavsiyalar, hukumat siyosatlari va ijtimoiy islohotlar orqali bu muammoni hal qilishning samarali yo'llarini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Sen, A. (1999). **Development as Freedom**. Oxford University Press.
<https://global.oup.com/academic/product/development-as-freedom-9780198297581>
2. Deaton, A. (2013). **The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality**. Princeton University Press.

3. FAO (2020). *The State of Food Security and Nutrition in the World*. Food and Agriculture Organization of the United Nations. <https://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition>
4. Ravallion, M. (2001). *Growth, Inequality, and Poverty: Looking Beyond Averages*. World Bank.
5. World Bank (2022). *Inequality and Poverty in Developing Countries: The Role of Food Security*. World Bank Report. <https://www.worldbank.org/en/topic/poverty>
6. Bresciani, F. (2005). *The Role of Inequality in Promoting Food Security*. Food Policy.
7. FAO (2021). *The Impact of Inequality on Food Security in Developing Countries*. FAO Policy Brief. <https://www.fao.org/3/cb4667en/cb4667en.pdf>

Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali

+998 71 239 28 13

Tashkent, Uzbekistan

ilmiymaktab@gmail.com

www.laboreconomics.uz